

Ethery, thioly a sulfidy

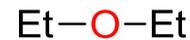
Ethery

Úvod

Obecný vzorec alkoholů je **R-O-R**.

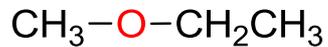
ether

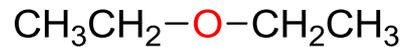
"ether"
diethylether

Názvosloví etherů

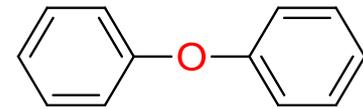
Názvy etherů obsahují jména alkylových a arylových sloučenin ze kterých tvořeny v abecedním pořadí následované slovem ether.

ethylmethylether

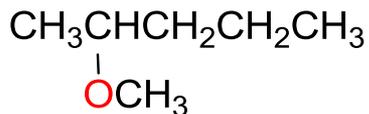

diethylether

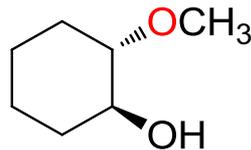

difenylether

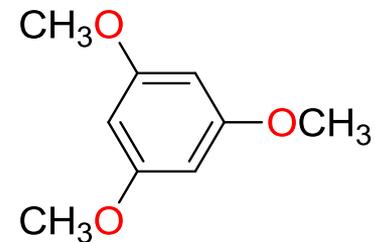
V případě složitějších sloučenin, se názvy tvoří pomocí názvů -OR, tedy alkoxydových skupin.

2-methoxypentan

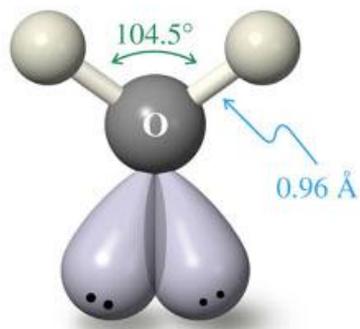

trans-2-methoxycyklohexanol

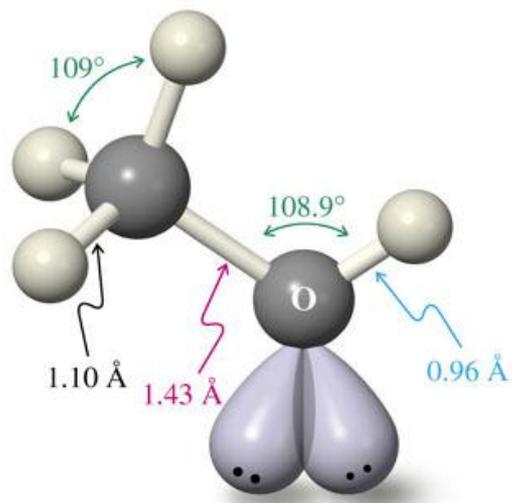

1,3,5-trimethoxybenzen

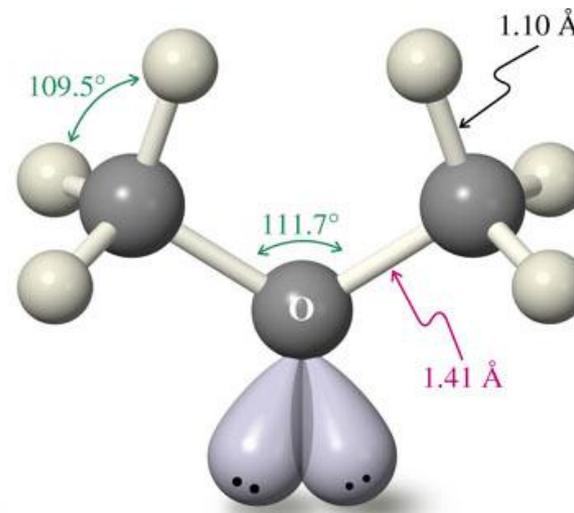
Struktura etherů

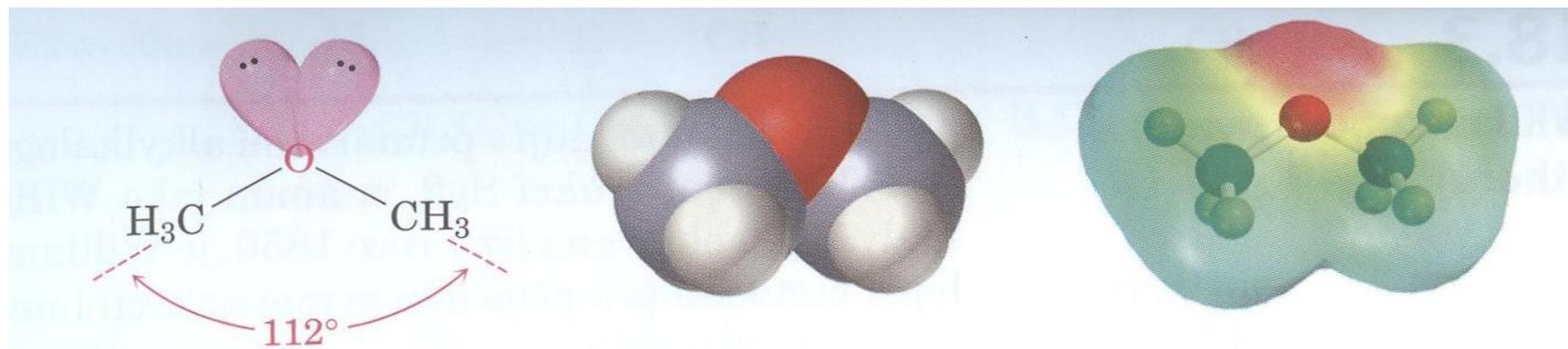
Voda

Methanol

Dimethylether

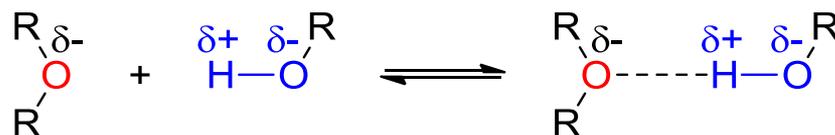

Fyzikální vlastnosti etherů

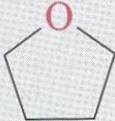
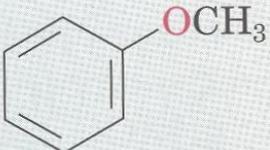
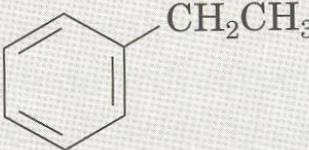
Ethery jsou bezbarvé kapaliny s charakteristickou a většinou příjemnou vůní.

Jejich teplota varu je spíše podobná teplotě varu uhlovodíků s podobnou molekulovou hmotností.

Název	Struktura	t.v. °C	m. h.	Rozpusťnost ve vodě (g/100 ml)
1-butanol	CH ₃ CH ₂ CH ₂ CH ₂ -OH	118	74	7.9
diethylether	CH ₃ CH ₂ -O-CH ₂ CH ₃	35	74	7.5
pentan	CH ₃ CH ₂ CH ₂ CH ₂ CH ₃	36	73	0.03

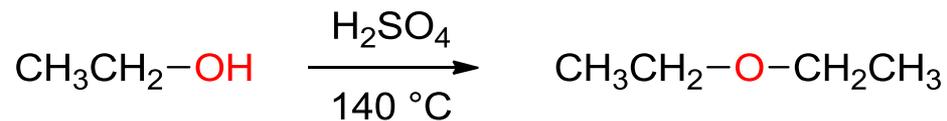

TABULKA 18.1 Srovnání teplot varu etherů a uhlovodíků

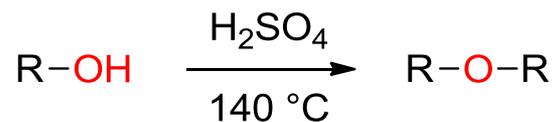
Ether	Teplota varu (°C)	Uhlovodík	Teplota varu (°C)
CH_3OCH_3	-25	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_3$	-45
$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{OCH}_2\text{CH}_3$	34,6	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_3$	36
	65		49
	158		136

Tvorba etherů

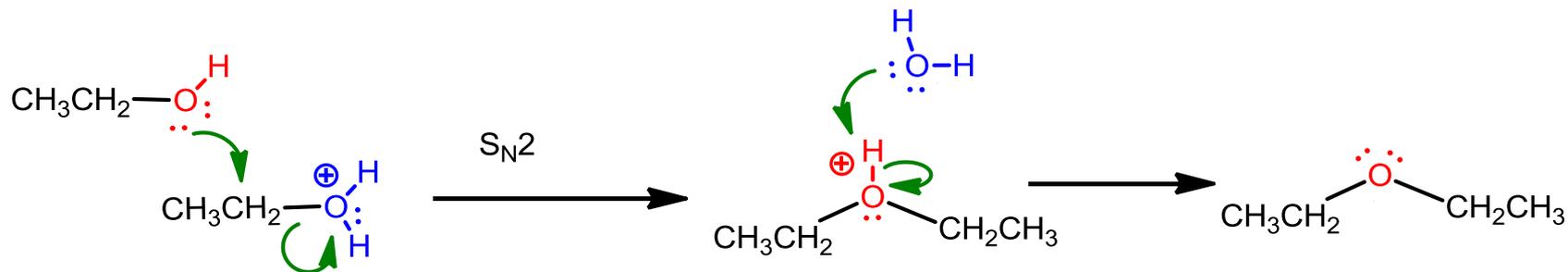
Diethylether se obyčejně se připravuje z ethanolu v přítomnosti kyseliny sírové.

Tento proces se využívá i pro přípravu jiných symetrických etherů.

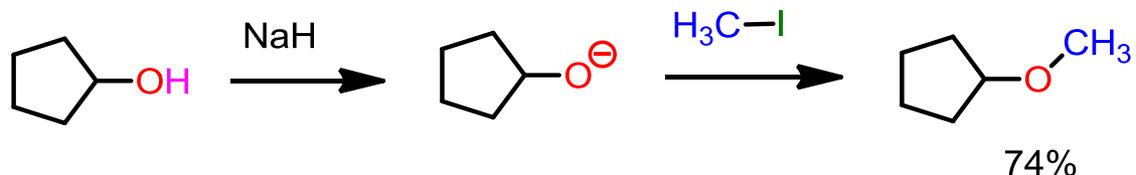
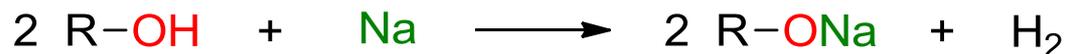

Mechanismus:

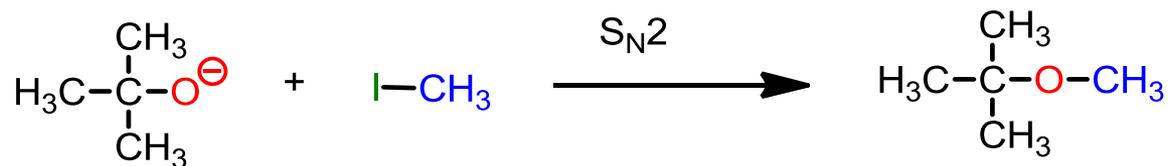

Další důležitou preparativní reakcí je **Williamsonova syntéza**.

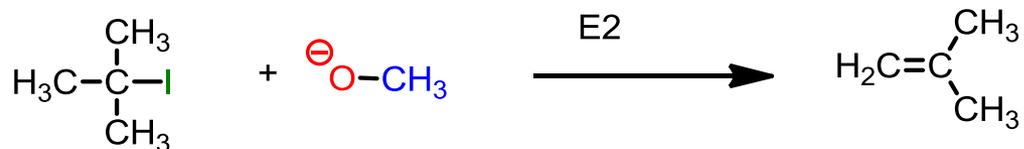
Tento proces se skládá ze dvou kroků.

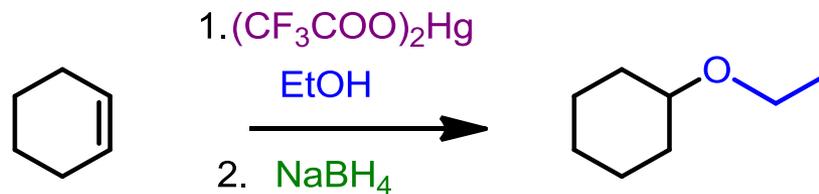
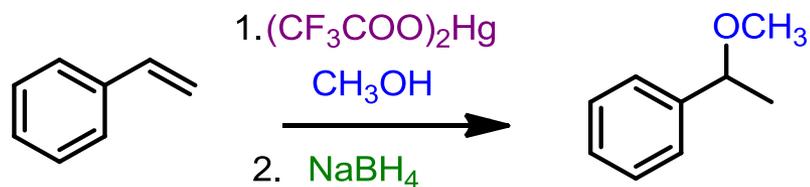
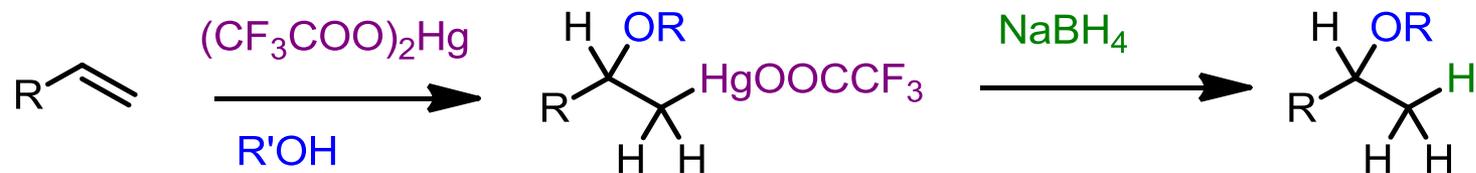
Mechanismus je $\text{S}_{\text{N}}2$:

Ale u terciálních alkylhalogenidů dochází v eliminaci:

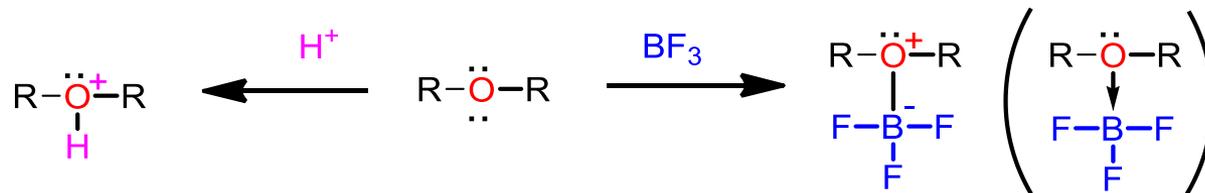

Alkoxymerkurační alkenů

Štěpení etherů

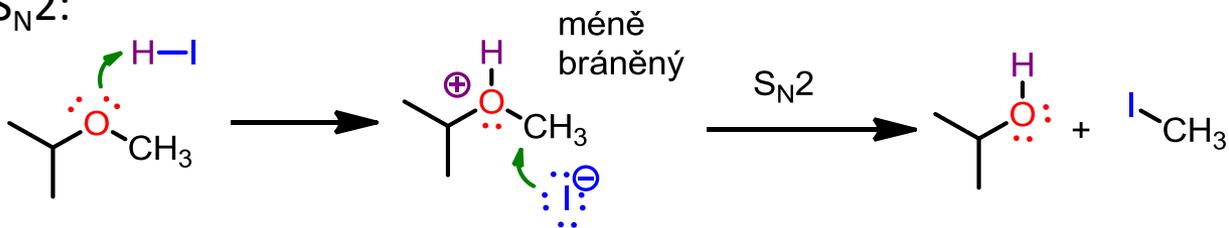
Ethery jsou slabé Lewisovy zásady, neboť atom kyslíku nese nesdílené elektronové páry.

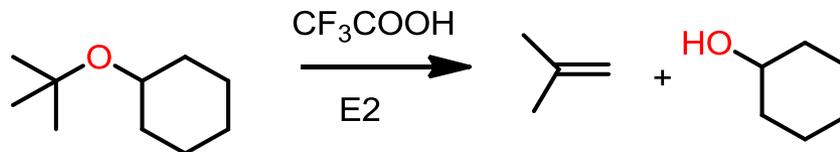
Pokud je anion těchto kyselin silným nukleofilem (např. bromidový anion) dojde ke štěpení etheru.

Mechanismus $\text{S}_{\text{N}}2$:

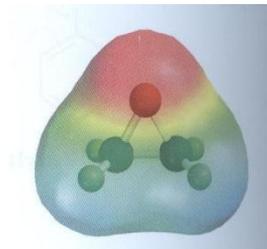
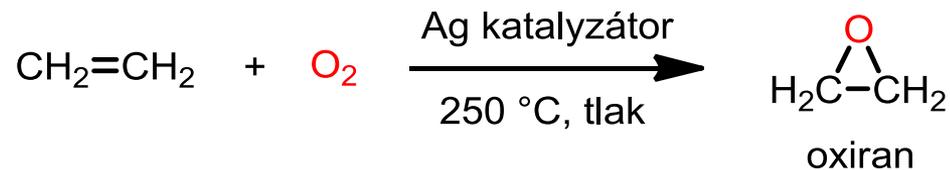

Terciární alkyl ethery se štěpí E2 – využití pro štěpení t-Bu chránící skupiny:

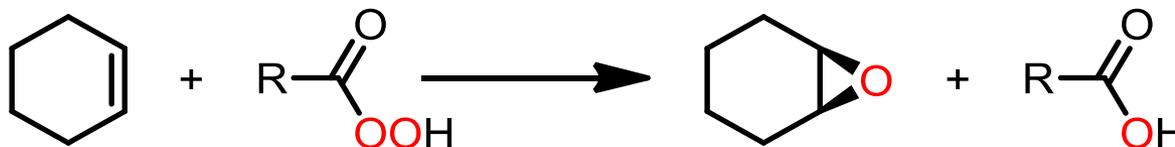

Příprava epoxidů

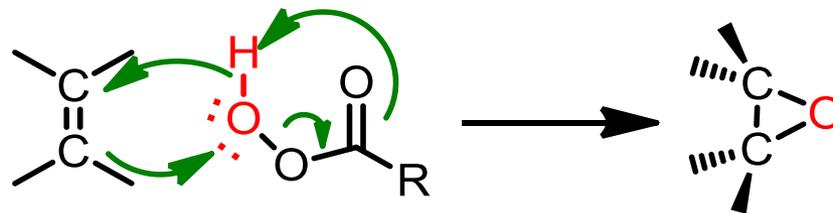
Cyklické ethery s tříčlenným kruhem se nazývají epoxidy.

V laboratorním měřítku se epoxidy připravují většinou reakcí alkenů organickými peroxokyselinami.

Mechanismus – jednokroková syn-adice:

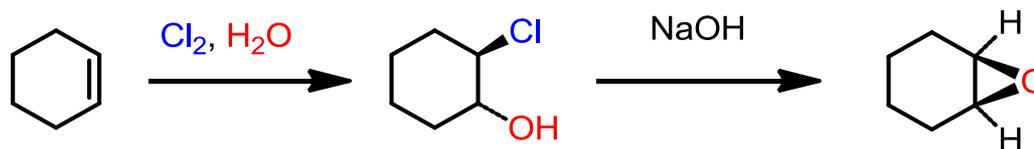
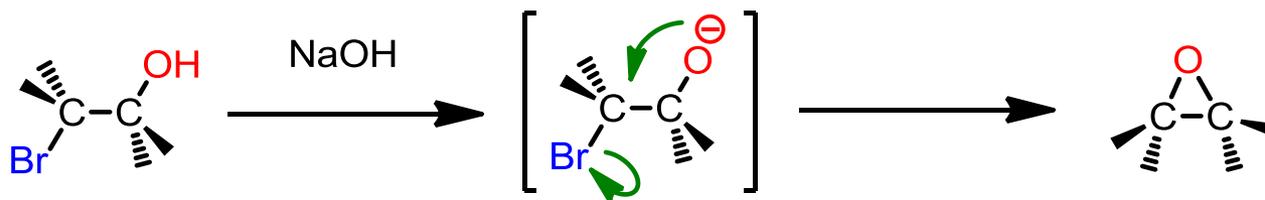

Příprava epoxidů

Epoxidace je *cis*-adice a proto výsledná stereochemie závisí na konfiguraci výchozího alkenu. Adicí na *cis* nebo *trans* alkeny vznikají *cis* nebo *trans* epoxidy.

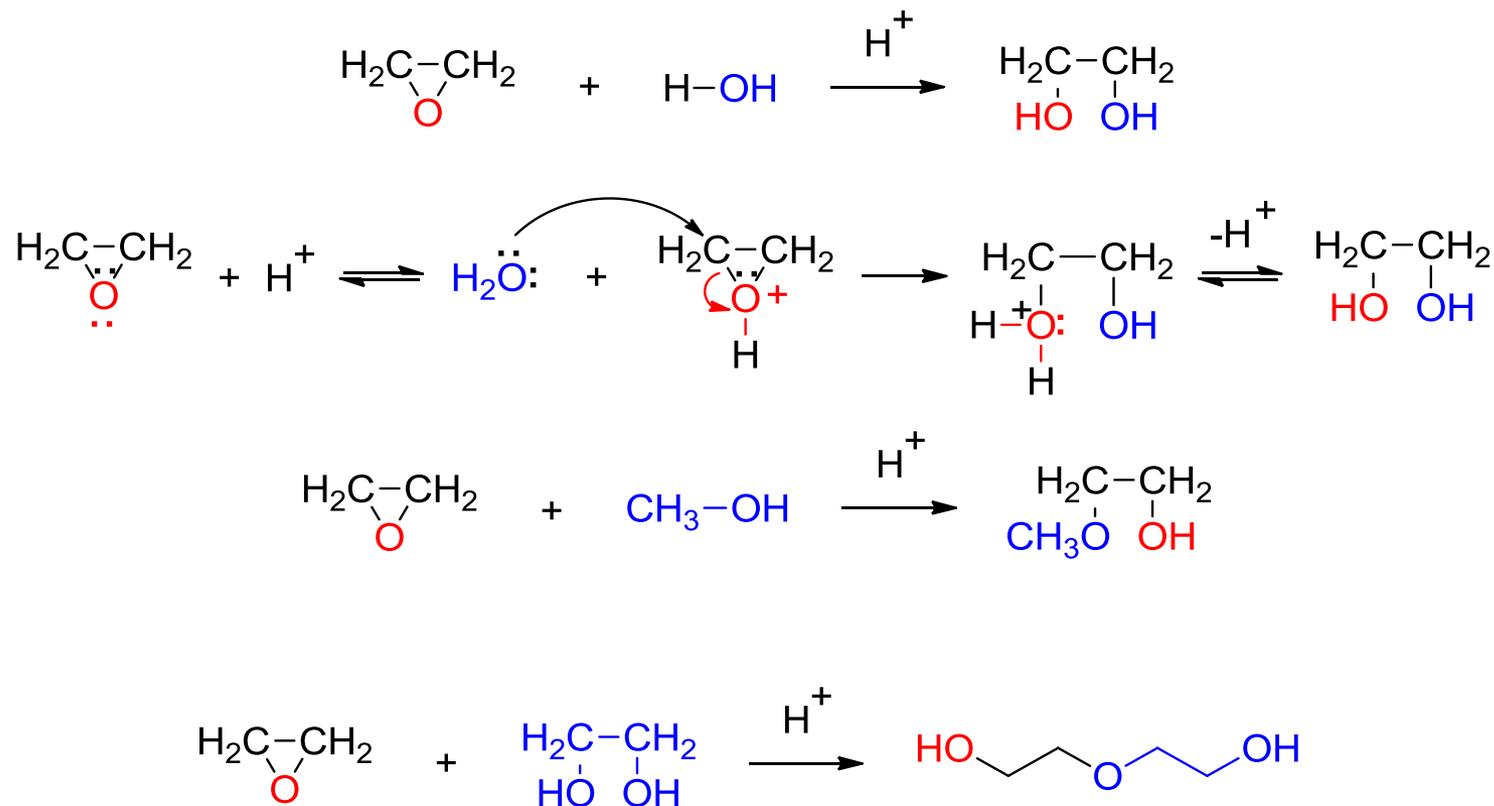
Intramolekulární Williamsonova reakce z halohydrinů:

Reakce epoxidů

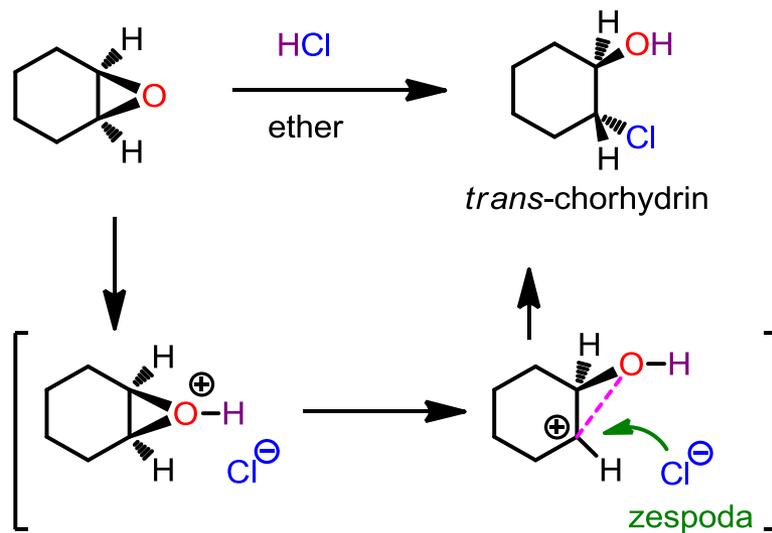
Díky značnému kruhovému pnutí tříčlenného kruhu epoxidů (vnitřní úhly jsou přibližně 60°) jsou značně reaktivní oproti ostatním etherům.

Kysele katalyzovaná hydrolýza (alkoholýza):

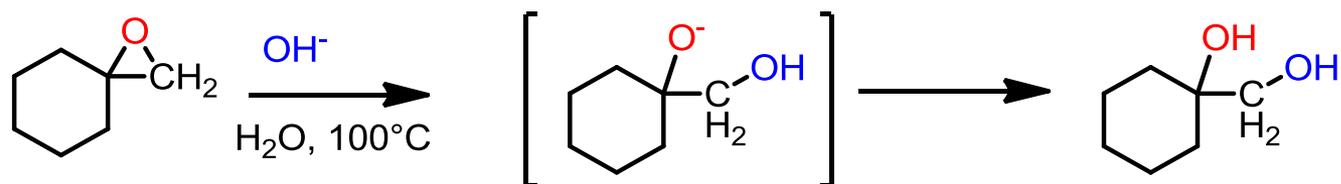
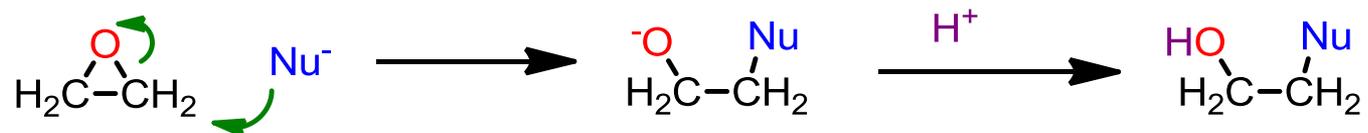
Reakce epoxidů

Otvírání epoxidů halogenovodíky (v bezvodém prostředí):

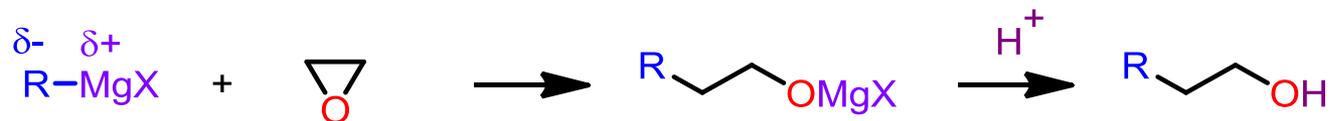

Reakce epoxidů

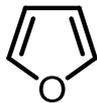
Bazicky katalyzované (nukleofilní) otevírání epoxidů:

Grignardova činidla reagují s epoxidy podobným způsobem

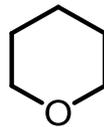
Další cyklické ethery

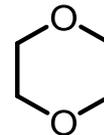
furan
t.v. 32 °C

tetrahydrofuran
t.v. 67 °C

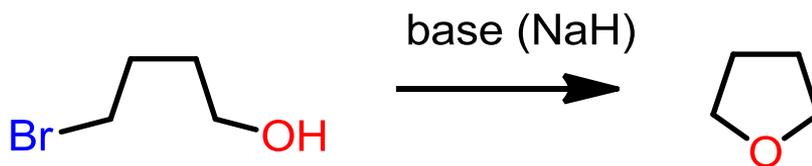

tetrahydropyran
t.v. 88 °C

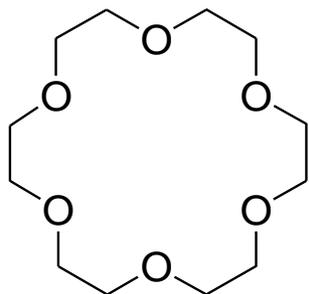
dioxan
t.v. 101 °C

Obecná příprava – intramolekulární Williamsonova syntéza z halogenalkoholů

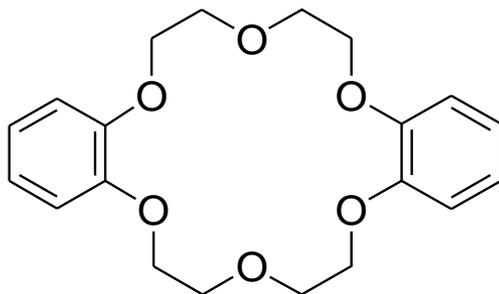

Makrocyclic polyethers are called „crown“ ethers, because they have a structure similar to a crown.

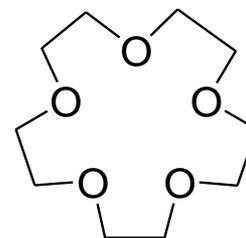
The number in parentheses indicates the number of atoms in the ring and the number at the end indicates the number of oxygen atoms.

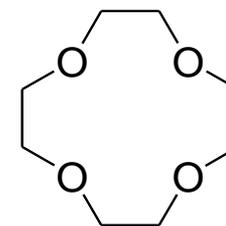
[18]crown-6
t.t. 39-40°C

dibenzo[18]crown-6
t.t. 39-40°C

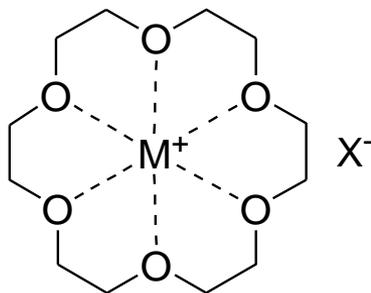

[15]crown-5
kapalina

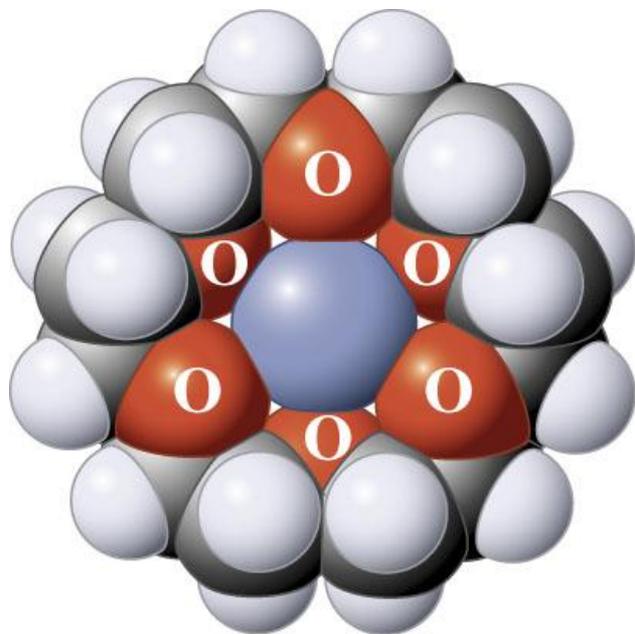
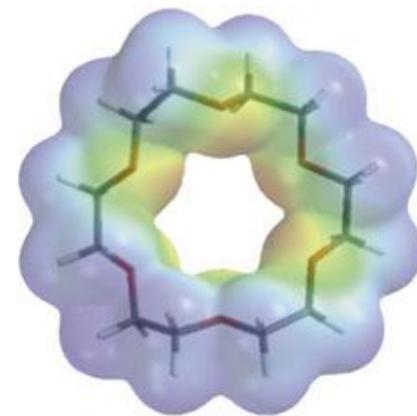
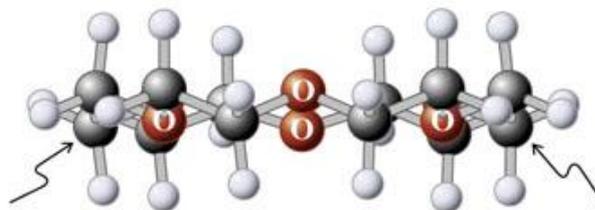
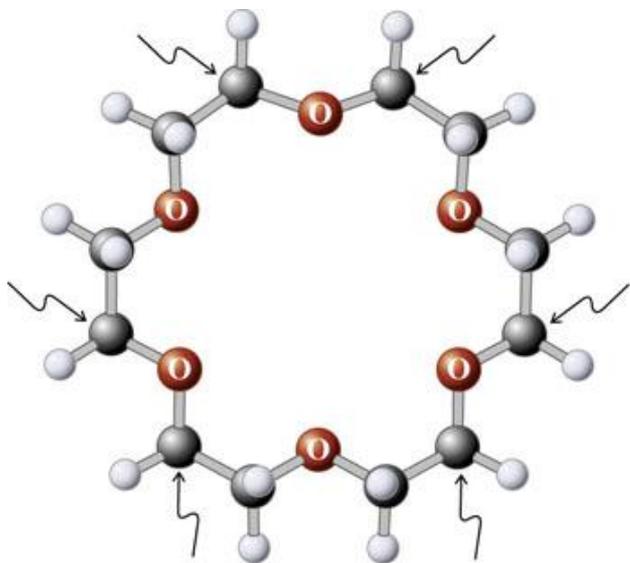
[12]crown-4
t.t. 16°C

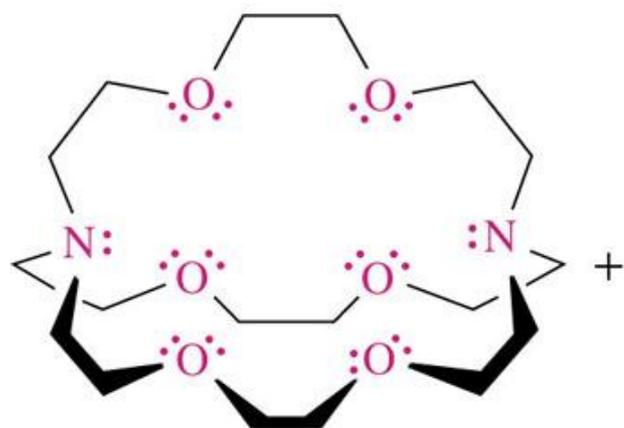
Crown ethers have unique properties when forming complexes with cations (especially Na^+ , K^+ , etc.).

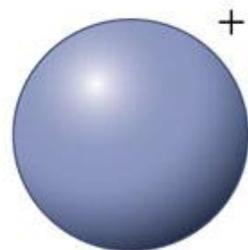
Velikost kavity 2.6-3.2 Å
poloměr kationu Na^+ 1.90 Å
 K^+ 2.66 Å
 Cs^+ 3.34 Å

Crown-ethery

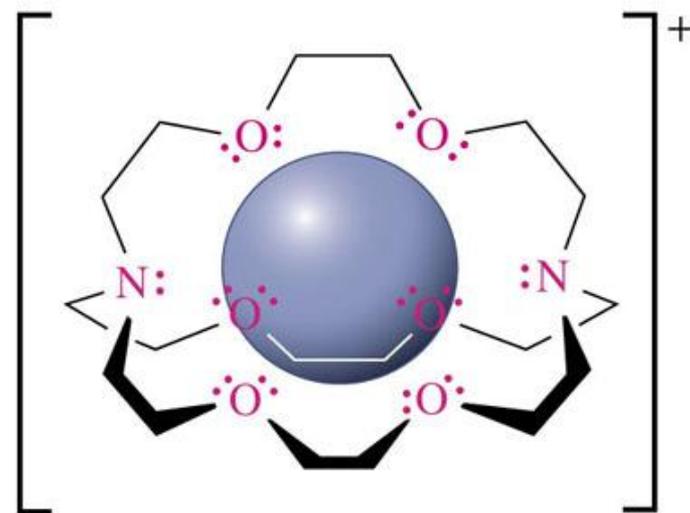
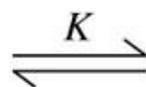

A cryptand

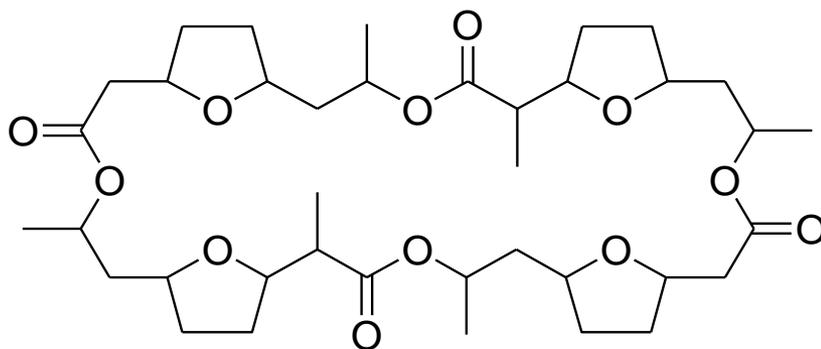

A cation

A cryptate complex

Selektivní vázání kovových iontů makrocyclickými sloučeninami je důležitý proces v přírodě. Nonaktin selektivně váže kationy K^+ (v přítomnosti Na^+) a tak umožňuje jejich selektivní transport přes buněčné membrány.

nonaktin

Thioly

Úvod

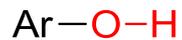
Obecný vzorec thiolů je **R-SH**.

voda

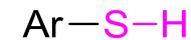
alkohol

fenol

thiol

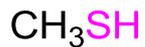

thiofenol

Názvosloví thiolů

Běžná jména alkoholů se odvozují od alifatického zbytku připojeného k sulfanylové skupině, ke kterému se přidá koncovka **-thiol**.

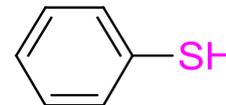
Předpona je **sulfanyl-** (ve starší literatuře **merkapto-**).

methanthiol

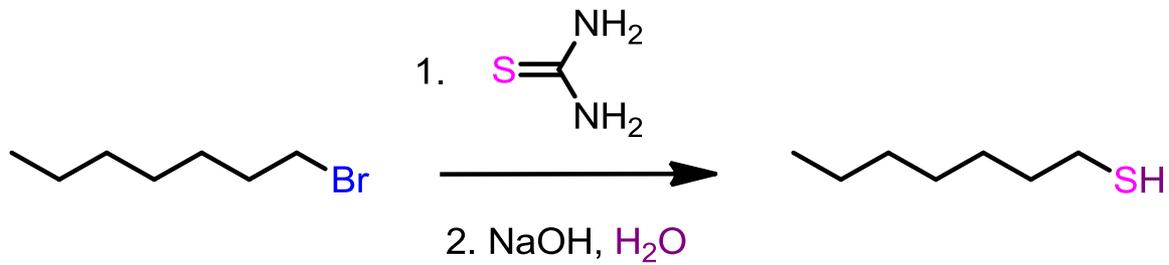
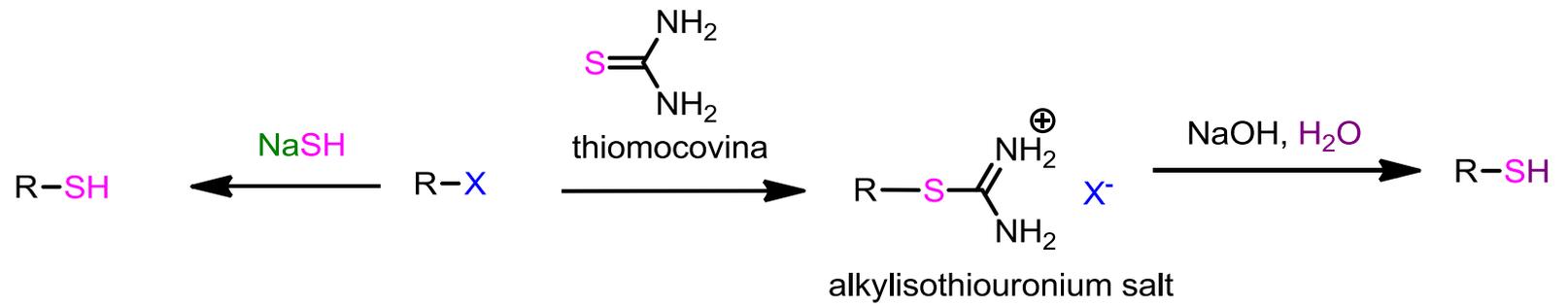

butanthiol

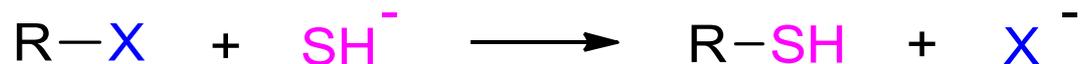
thiofenol

Příprava thiolů

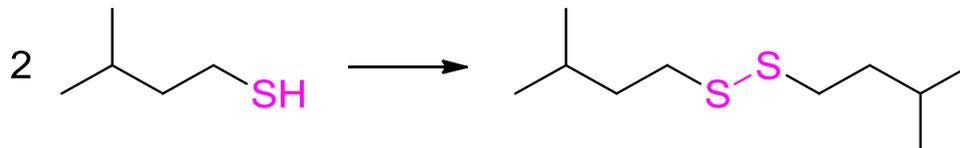
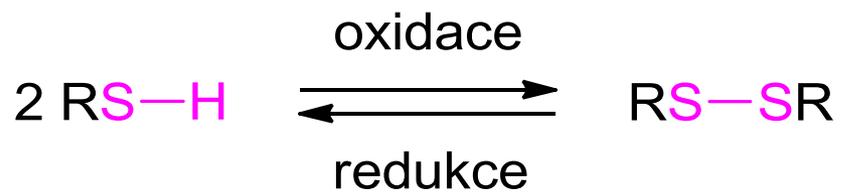

Thioly

Thioly mají nižší bod varu a jsou ve vodě méně rozpustné než analogické alkoholy. Důvodem je větší rozměr atomu síry a menší elektronegativita než atomu kyslíku a proto thioly tvoří slabší vodíkové vazby. Thioly jsou kyslejší než alkoholy, pK_a ethanthiolu je 10.6, což mnohem nižší hodnota (= vyšší kyselost) než pK_a ethanolu (15.9), a proto ochotně reagují s hydroxidy za tvorby thiolátů.

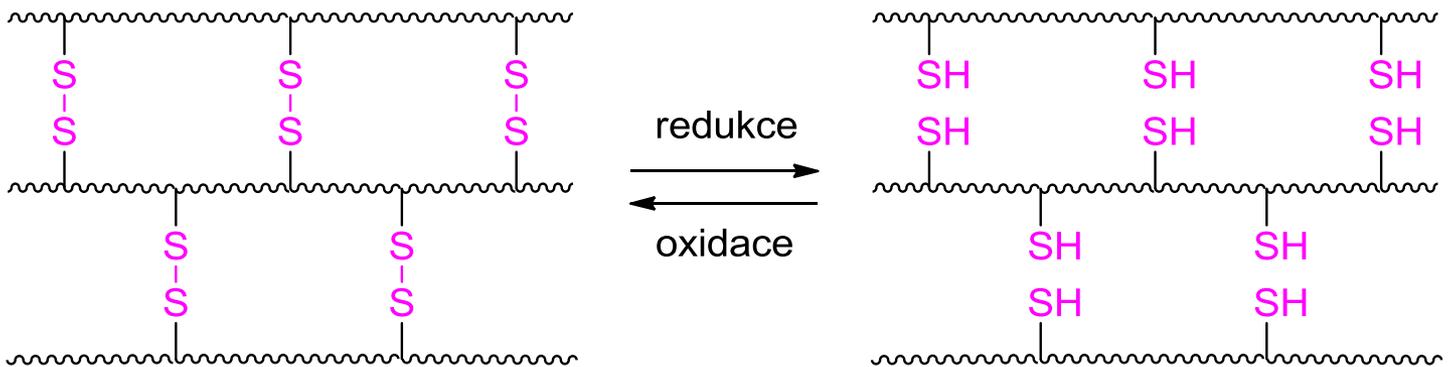
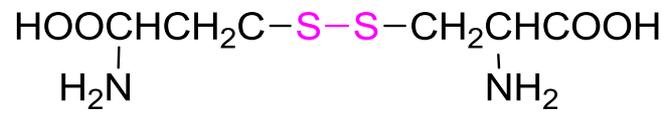
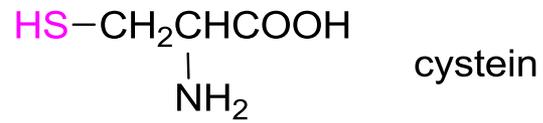

Oxidace thiolů

Di(3-methylbutyl)bisulfid -Mustelan
je součástí výměšků norků

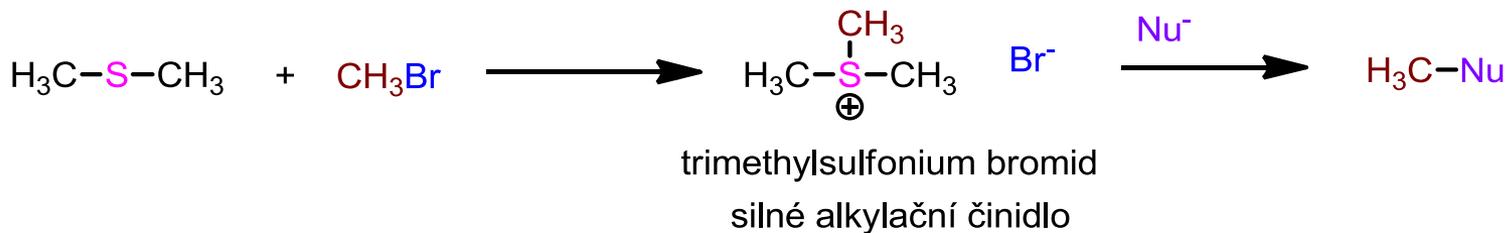
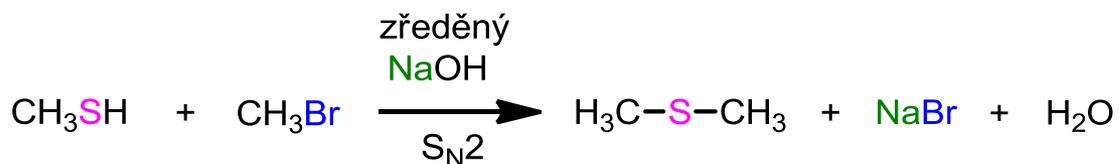
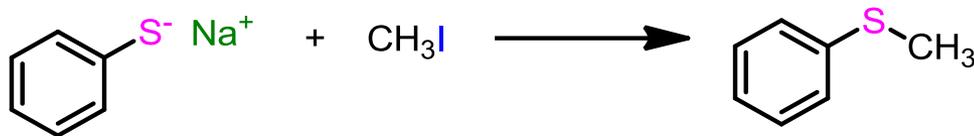
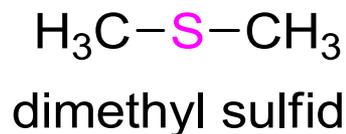
Thioly a kadeřnictví

Sulfidy

Organické **sulfidy** se také nazývají **thioethery**.

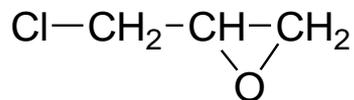
Jejich struktura je podobná etherům, ale atom kyslíku je zaměněn za atom síry.

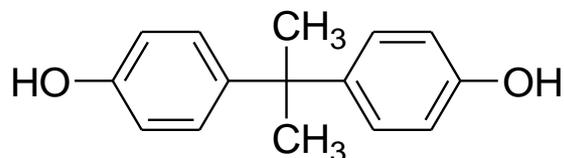

Využití etherů a sulfidů. Etery a sulfidy v přírodě.

Epoxidové pryskyřice se používají jako lepidla nebo nátěrové hmoty. Jsou velmi odolné vůči degradaci, jsou mimořádně stálé a tvrdé.

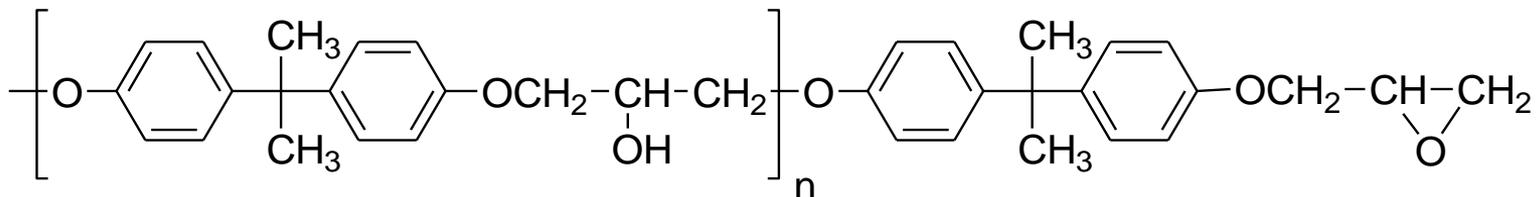

epichlorhydrin

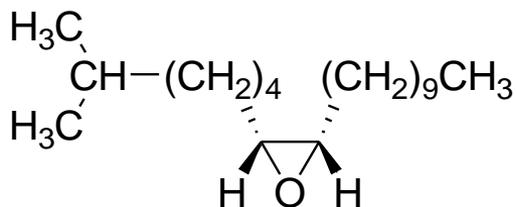

bisfenol A

Smícháním v přítomnosti báze vede k tvorbě lineárních epoxidových pryskyřic.

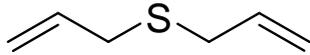

Epoxidy se často vyskytují jako složky feromonů.

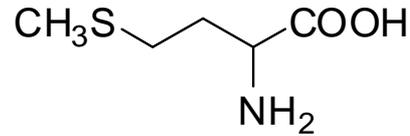

dispalur
(7*R*,8*S*)-(+)-7,8-epoxy-2-methyloktadekan

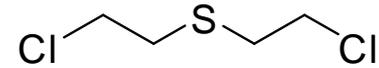
Diallylsulfid je důležitou složkou cibule a česneku, spolu s ostatními látkami je odpovědný za jejich charakteristikou vůni a chuť.

diallyl sulfid

methionin

di(2-chlorethyl)sulfid
(hořčičný plyn)

